

Kolofon razstave:

Zornica
Janez Jocif in Cappella Carniola, Agata Pavlovec, Andrej Perko, Tone Štamcar, Maja Šubic

27. 5.–6. 9. 2020
Galerija Ivana Groharja
Loški muzej Škofja Loka, www.loski-muzej.si

Zanj: Aleksandra Saša Nabergoj
Kustosa: Barbara Sterle Vurnik, Janez Jocif
Besedili: Barbara Sterle Vurnik, Janez Jocif
Jezikovni pregled: Anja Strajnar
Grafično oblikovanje: Kolektiv DVA
Produkcija zvoka in zvočna oprema: Domen Žontar
Postavitev razstave: Barbara Sterle Vurnik, Janez Jocif in umetniki
Tehnična podpora razstave: Vida Grah, Boris Kranjc

ZORNICA

*Janez Jocif in Cappella Carniola,
Agata Pavlovec, Andrej Perko,
Tone Štamcar, Maja Šubic*

Galerija Ivana Groharja

27. 5.–6. 9. 2020

Kustosa razstave: Barbara Sterle Vurnik, Janez Jocif

Razstavni projekt *Zornica* temelji na konceptu povezovanja bogate lokalne kulturne dediščine in živahne sodobne umetniške produkcije. Obe sta v Škofji Loki in njeni okolici močno zastopani ter tvorita neločljivo podobo tukajšnje, stoletja dolge in kontinuirane umetnostne tradicije. Slednja je marsikaterega sodobnega ustvarjalca doslej že umetniško oblikovala ali vplivala na njegovo delo. Pravcat kolektivni odziv v tem smislu pa se je zgodil lansko leto. Skupina (večinoma domačih) ustvarjalcev je poiskala navdih v enem najpomembnejših in najlepših ne le loških, temveč tudi slovenskih umetnostnih spomenikov srednjega veka – v cerkvi Marijinega oznanjenja v Crngrobu. *In situ* je izpeljala interaktivni in intermedijski projekt *Zornica*. Šlo je za enkratni dogodek performativne narave, ki se je odvil ob nenavadnem času, ob zori. Skozi ritualno izvajanje žive glasbe, plesni performans in vizualne umetniške intervencije so se sodelujoči poklonili crngrobški dediščini, hkrati pa na simbolni ravni osvetlili tudi pomen kozmičnih sil prehoda teme v svetlobo. Dogodek je pospremil noč v dan in s tem opozoril na magičnost naravnih ciklov, ki določajo naš univerzum. Ker je ta zanimivi projekt videlo le malo ljudi, se je rodila ideja, da ga širši javnosti predstavimo v obliki ambientalne razstave v galeriji – a ne v smislu ponovitve dogodka, temveč njegove nadgradnje in razširjenega prikaza vpliva crngrobške cerkve na današnjo umetniško produkcijo. Tako je zasnovana tudi postavitev razstave, saj skuša ustvariti atmosfero, kot so jo doživeli akterji takratnega dogodka, hkrati pa pričarati vzdušje, kot ga doživljajo umetniki, ko sicer prihajajo v stik s to cerkvijo.

Razstava v galeriji je zasnovana dvodelno in skuša slediti toku dogodka v Crngrobu, ki se je začel v temi noči v cerkvi in končal v svetlobi jutra zunaj, pred njo. Razstava se tako začne v drugem, temnejšem prostoru, in sicer v obliki zvočno-vizualnega ambienta. Tu je predstavljen fotografski opus **Andreja Perka** z naslovom *Hommage à August Berthold*. Avtor v projektu v Crngrobu sicer ni sodeloval, vendar pa je cerkev tekom njegovega ustvarjanja vplivala nanj. Navdihnili sta ga zlasti kozmična moč sakralnega prostora in njegova arhitektura. Slednjo je podal preko distorzije njenega realnega, zunanjega videza z namenom mehčanja in vibriranja njenih vertikal. Pri podobah notranjščine pa je izhajal iz fotografije slovenskega fotografa Augusta Bertholda. Očišče, iz katerega je zajel notranjost, je poskušal približati optiki Bertholdovega objektiva iz okoli leta 1910. Svetlobna instalacija *Riba Faronika* je delo **Maje Šubic**. Ustvarila jo je prav za projekt v Crngrobu. Viseči objekt v obliki izrezanke – na kateri je upodobljena pokrajina, ki jo vidimo, če se ozremo od cerkve proti vzhodu, od koder posije vzhajajoče sonce – je v temi cerkve na njene stene izrisal senčno podobo

ribe faronike. Slovensko starodavno mitološko bitje, ki odloča med življenjem in smrtjo ter pooseblja nasprotja, v projektu osvetljuje pomen kozmičnih sil in časovne dimenzije, ki so imeli tekom projekta v cerkvi ključno vlogo. *Zvočni ambient*, ki preveva celoten prostor, je delo **Janez Jocifa** s soizvajalci, od katerih so nekateri sodelovali tudi na dogodku. Delo je nadaljevanje prvotnega izvajanja žive glasbe na dogodku. Posebej za projekt v galeriji je bila glasba ponovno odigrana v crngrobški cerkvi, da bi umetniško ozvočenje cerkvenega prostora tako prenesli v nov kontekst, s tem pa tudi širši javnosti omogočili, da začuti duh tistega prostora in v njem ustvarjene glasbe.

Drugi del razstave se zgodi v prvem, svetlejšem prostoru galerije in ponazarja prehod v svetlobo in dan. Tu so fotografije in dokumentarni video *Zornice* fotografa **Toneta Štamcarja**, ki v galeriji predstavljajo vezni člen celotne postavitve. V svoj objektiv in kamero je ujel trenutke tega enkratnega dogodka – tako samo postavitev umetniških del sodelujočih avtorjev kot tudi podobe nastopajočih izvajalcev glasbe. Slikarski cikel *Madežnost* **Agate Pavlovec**, ki se ukvarja vsebinami, povezanimi s človekovimi eksistencialnimi vprašanji, je avtorica v Crngrobu izobesila kot viseča platna pod arkade, v lopi pred vhodom v cerkev. Gre za rjuhe, na katere avtorica zapisuje odtise notranjih stanj oziroma madežev, ki se nalagajo v nas. Do svojega prosojnega izraza so prišle, ko se je začelo daniti, ko se je občinstvo s sodelujočimi preselilo pred cerkev pozdravit dan in je skozi dela pronicala jutranja svetloba. Postavitev v svetlem delu galerije v kombinaciji s kamnito steno poustvarja zaključno vzdušje crngrobškega dogodka in s tem zaokroža celotno zgodbo razstave.

Janez Jocif

Prebivalcem Sorškega polja, Ločanom, pa tudi drugim Slovencem pomeni Crngrob močno identifikacijsko točko v času in prostoru. Tam so se v stoletjih kot nekakšne arheološke kulturne plasti nalagale ostaline najvrednejšega, kar so naši predniki premgli in posvetili svoji duhovni poti proti presežnemu. Sodobnemu obiskovalcu božjepotne Marijine cerkve žal ostaja večina ohranjenih sporočil prikrita ali vsaj zabrisana. Na težave naleti že pri branju in dešifriranju materialne dediščine, moči duhovnih razsežnosti tega prostora pa mu največkrat ostanejo neznane. Osnovno vprašanje ustvarjalcev, ki jih je navdihnili moč Crngroba, je bilo, ali je korak v ta, za človeka 21. stoletja skoraj paralelni svet še mogoč?

Lastnost svetih prostorov je, da se močni zemeljski energiji pridruži človekov duhovni potencial. S tovrstnim medsebojnim oplajanjem se lahko vzpostavi *axis mundi* ali zemeljska os, kjer so možni prehodi med različnimi nivoji doživljanja stvarnosti: od materialnega k duhovnemu, od zavestnega k podzavestnemu, od racionalnega k intuitivnemu. V slovenskem ljudskem izročilu sta bila varuha tovrstnih prostorov med drugimi tudi sveti Krištof, ki med prečkanjem reke z Jezusom na rami predstavlja povezavo med nebom in zemljo, ter riba faronika, bajeslovna prasila, ki plava med Krištofovimi nogami in na svojem hrbtu nosi svet. V krščanstvu prevzame vlogo posrednika med človeškim in božjim oziroma med fizičnim in duhovnim Marija, ki ji je posvečena tudi crngrobška cerkev. Spomin na svoje predkrščanske predhodnice boginje zemlje in plodnosti nosijo v sebi nekoliko skrivnostne t. i. črne Marije. Zanimivo je, da se na pobožnosti, posvečene njim, vežejo različni kulti, povezani s plesom. Na gori Montserrat v Kataloniji člani deške pevske šole še vedno izvajajo obredne plese pred oltarjem. Ena od oblik posvečenega gibanja z duhovnim ciljem (nekakšno romanje v malem) so tudi labirinti. Najbolj znan je tisti na tleh gotske cerkvi v Chartresu, ravno tako posvečene črni Mariji. Edino avtohtono slovensko ljudsko plesno izročilo so bili t. i. Marijini vrtci, ki so jih izvajali ob Marijinih božjepotnih cerkvah. Ob petju Marijinih pesmi so se plesale čindare. Ko se je verižna plesna kača polžasto zavila in ustavila, se je vzpostavila zemeljska os. Nepogrešljiv del identitete svetih prostorov je bil seveda zvok oziroma glasba, medij, ki fizično energijo neposredno spreminja v duhovno. Imaginaciji kot pomagal na poti k presežnemu je služila likovna oprema prostora. Obrednost na svetih prostorih je upoštevala tudi pomembne astronomsko-astrološke premene in s tem spodbujala človeški biti najbolj naraven in zato najbližji ciklični način doživljanja lastne prisotnosti v naravi in veselju.

Krščanske kontemplativne redovne skupnosti so vsak dan začele z jutranjim obredom, imenovanim *Zornica*. Dogodek, ki smo ga v temi noči začeli 1. septembra ob peti uri zjutraj v cerkvi v Crngrobu, smo zato upravičeno poimenovali po njem. Naš cilj je bil s pomočjo glasbe, besede, giba in likovne govorice z vsemi čuti zaznati mističnost crngrobškega ambienta in vzporedno prehoda teme v svetlobo jutra. Glasbeni del (evropske in slovenske srednjeveške Marijine pesmi ter vmesne zvočne improvizacije) so izvedli člani skupin Cappella Carniola in Makalonca (glasbeniki Marta Močnik Pirc, Kristina Martinc, Marjanca Jocif, Franci Krevh, Janez Jocif ter plesalka in tokrat tudi bralka Barbara Kanc). Slovenske ljudske pesmi nam je bral Bojan Trampuž, za likovne intervencije v enkratnem prostoru crngrobške cerkve pa sta poskrbeli slikarki Agata Pavlovec in Maja Šubic.

Kaj pa odziv publike? Ob petih zjutraj, torej skoraj na polovici »normalne« nedeljske noči? Za dobre tri ducate je je bilo, kar je presegllo pričakovanja. Bila je izbrana ali bolje rečeno, dobro prebrana. S svojo osredotočeno prisotnostjo je dogodku postavila piko na i. Hvaležni smo ji bili za prisotnost in zaupanje. Crngrobska Zornica se je seveda zaključila ob čudenju vseh prisotnih z bleščečo predstavo vzhajajočega sonca ob 6. uri in 22 minut.